

Jak rozumět hodnocení výkonnosti v PT

Úvod

Tento leták má pomoci účastníkům programů kvantitativního zkoušení způsobilosti (PT) lépe porozumět hodnocení výkonnosti, které provádí poskytovatel PT [1-4].

Parametry hodnocení výkonnosti

Vztažná hodnota

Pro posouzení individuálních výkonností se výsledky vykázané účastníky porovnávají s hodnotou určenou poskytovatelem PT (x_{pt}). Norma ISO 13528 [1] navrhuje pět různých způsobů, jak získat x_{pt} (obrázek 1). V této souvislosti musí návrh programu PT odrážet cíle programu a porovnávat výsledky buď s předem stanoveným x_{pt} (nezávislým na výsledcích účastníků), nebo s hodnotou odvozenou z nahlášených výsledků.

Poskytovatel PT je odpovědný za určení x_{pt} , přičemž při stanovení metrologické návaznosti nebo odhadu nejistoty přiřazené hodnoty $u(x_{pt})$ zohlední výhody a nevýhody různých možností.

Obrázek 1 – Možnosti určení vztažné hodnoty, x_{pt}

Obrázek 2 – Možnosti určení nejistoty vztažné hodnoty, $u(x_{pt})$

Nejistota vztažné hodnoty

Nejistotu vztažné hodnoty $u(x_{pt})$ lze odhadnout nejméně pěti různými způsoby [1], z nichž každý odpovídá strategii přiřazení hodnoty znázorněné na obrázku 1. Různé způsoby vyhodnocení nejistoty jsou uvedeny na obrázku 2. Tuto nejistotu lze uvést jako standardní nejistotu ($u(x_{pt})$) nebo jako rozšířenou nejistotu $U(x_{pt})$ s koeficientem rozšíření k , kde $U(x_{pt}) = k \cdot u(x_{pt})$. Volba k ovlivní konfidenční úroveň (např. přibližně 95 % pro $k = 2$).

Směrodatná odchylka pro posuzování způsobilosti

Norma ISO 13528 navrhuje pět možností stanovení směrodatné odchylky pro posuzování způsobilosti s_{pt} (obrázek 3). Zvolený přístup musí být v souladu s cíli programu PT.

Dva přístupy pro hodnocení výkonnosti využívají s_{pt} , jak je uvedeno v tabulce 1.

Obrázek 3 – Možnosti určení směrodatné odchylky pro posuzování způsobilosti, s_{pt}

Hodnocení výkonnosti

Všechna hodnocení výkonnosti jsou založena na rozdílu mezi výsledky účastníka (x_i) a vztažnou hodnotou (x_{pt}) vydělenou standardizačním faktorem (tabulka 1).

Eurachem

A FOCUS FOR
ANALYTICAL CHEMISTRY
IN EUROPE

- Procentuální rozdíl $D\%$ je standardizovaný rozdíl vyjádřený jako procento x_{pt} , pro který je poskytovatelem PT definována předepsaná maximální relativní přípustná chyba ($d_{E\%} = d_E / x_{pt}$).
- Skóre z (bez jednotek) porovnává odchylku účastníka od vztažné hodnoty se směrodatnou odchylkou pro posuzování způsobilosti (s_{pt}). Pokud je nejistota vztažné hodnoty významná ($u(x_{pt}) > 0,3 s_{pt}$), mělo by se místo toho použít skóre z' , aby se do jmenovatele zahrnul příspěvek $u(x_{pt})$.
- Skóre zeta (ζ) (bez jednotek) udává, zda výsledek laboratoře souhlasí se vztažnou hodnotou v rámci příslušné nejistoty. Ve jmenovateli je kombinovaná (standardní) nejistota vztažné hodnoty $u(x_{pt})$ a (standardní) nejistota měření vykázaná laboratoří $u(x_i)$. Neuspokojivé zeta skóre může být způsobeno buď nevhodným odhadem hodnoty měřené veličiny (např. koncentrace, obsahu), nebo její nejistoty měření, nebo obojím.
- E_n skóre (bez jednotek) na rozdíl od zeta skóre používá jako standardizační faktor kombinaci rozšířených nejistot. Tato kombinace odpovídá konfidenčnímu intervalu přibližně 95 %. E_n skóre se často používá při metrologických porovnáních mezi kalibračními laboratořemi.

Tabulka 1 – Použití skóre pro hodnocení výkonnosti

x_i	$u(x_i)$ nebo $U(x_i)$ *	x_{pt}	$u(x_{pt})$ nebo $U(x_{pt})$ *	σ_{pt}	Skóre
✓		✓			$D\% = 100 (x_i - x_{pt}) / x_{pt} \%$
✓		✓		✓	$z = (x_i - x_{pt}) / \sigma_{pt}$
✓		✓	✓	✓	$z' = (x_i - x_{pt}) / \sqrt{\sigma_{pt}^2 + u(x_{pt})^2}$
✓	✓	✓	✓		$\zeta = (x_i - x_{pt}) / \sqrt{u(x_i)^2 + u(x_{pt})^2}$
✓	* ✓	✓	* ✓		$E_n = (x_i - x_{pt}) / \sqrt{U(x_i)^2 + U(x_{pt})^2}$

Interpretace skóre výkonnosti

Podle normy ISO 13528:2022, článku 9.4.2, je obvyklá interpretace skóre z , z' a ζ následující:

- Výsledek, který poskytuje $|\text{skóre}| \leq 2,0$, je považován za přijatelný, což znamená uspokojivou výkonnost.
- Výsledek, který poskytuje $2,0 < |\text{skóre}| < 3,0$, se považuje za varovný signál, který naznačuje spornou výkonnost.
- Výsledek, který poskytuje $|\text{skóre}| \geq 3,0$, je považován za nepřijatelný (nebo podnět k opatření), což znamená neuspokojivý výkon.

Podobně $|E_n| < 1$ a $|D\%| < d_{E\%}$ indikují úspěšnou (přijatelnou) výkonnost.

Další informace / další literatura

- [1] ČSN ISO 13528:2023, Statistické metody používané při zkoušení způsobilosti mezilaboratorním porovnáváním, ČAS Praha (2023).
- [2] B. Brookman a I. Mann (eds.) Eurachem Guide: Selection, Use and Interpretation of Proficiency Testing (PT) Schemes (3rd ed. 2021). Dostupné na www.eurachem.org. Český překlad součástí Kvalimetrie 27, 2. Část Výběr, použití a interpretace programů zkoušení způsobilosti (PT). Eurachem-ČR Ústí nad Labem (2022). Dostupné na www.eurachem.cz.
- [3] Leták Eurachem „How can proficiency testing help my laboratory“. Dostupné na www.eurachem.org. Včetně verze v češtině.
- [4] Leták Eurachem „Understanding PT statistics“. Dostupné na www.eurachem.org. Včetně verze v češtině.

Informace o poskytovatelích PT a jejich programech lze získat od národního akreditačního orgánu, na webových stránkách EPTIS (www.eptis.org) nebo od jiných národních či mezinárodních organizací.